ZAHRADNÍK J. 2008: *Brouci – fotografický atlas*. Aventinum, Praha, 288 pp, ISBN 978-80-86858-43-2 [doporučená cena 499 Kč].

V záplavě knižních titulů zabývajících se hmyzem, které se v poslední době objevují na knižních pultech s cílem zaujmout čtenáře pro entomologii a ukázat různorodost hmyzích společenstev, vychází nyní po dlouhé době ucelené zpracování jediného hmyzího řádu – brouků (řád Coleoptera). Tato knižní publikace splňuje i daleko vyšší cíle odborné literatury. Autorem je zkušený vysokoškolský pedagog doc. Jiří Zahradník, známý autor řady knižních entomologických titulů, jehož první kniha o broucích (Svět brouků) vyšla již v roce 1974. Nyní, po více než čtvrt století, předkládá J. Zahradník ucelený a výtečný fotografický atlas broučí fauny střední Evropy.

Publikace má řadu předností, které dohromady tvoří téměř vyčerpávající studijní publikaci evropské fauny brouků: předně výběr druhů je výborný, a jelikož je kniha založena na barevných fotografiích, téměř komplexní pro orientaci v evropské fauně; doprovodný text u každého druhu je na vysoké úrovni znalostí autora, bez zbytečných „rozšiřujících" údajů, přitom nabízí vše co by čtenář měl o jednotlivých druzích vědět; fotografie jsou výborné kvality včetně barevné reprodukce (což není u podobných titulů vždy samozřejmé); velikost fotografovaných forem je snadno čitelná na první pohled vyobrazeným prostředím či rostlinou na které je jedinec fotografován; navíc, v neposlední řadě, text je psán česky, tedy snadno srozumitelný i mladším generacím, a obecně ideální pro entomologické elévy.

Publikace zahrnuje výběr 508 barevných fotografií, které autor pořizoval během více než 25 let fotografické práce v terénu. Jak autor v předmluvě uvádí, a to je zcela zřejmé na všech fotografiích, snímané objekty jsou živé a v přirozeném prostředí pokud to bylo jen trochu možné, na původním biotopu; výjimečně v ateliéru, ale pak v přirozeném pohybu a v původním prostředí – i pojetí fotografií říká mnoho o vývoji a potravě zařazených druhů. V některých případech jsou vyobrazena i vývojová stadia, anebo obě pohlaví pokud se morfologicky liší (např. u zástupců čeledí Dytiscidae, Lucanidae, Lampyridae a dalších). Výborné jsou i stručné kapitoly v rámci předmluvy, pojednávající o historii studia brouků ve střední Evropě od konce 18. století, na 4 stranách autor velmi jasně vysvětluje základy binominálního zoologického názvosloví, základy zoologické klasifikace a klasifikační kategorie druhu a rodu, velmi potřebné základy pro začínající entomology, i pro případné adepty vědeckého studia. V rámci předmluvy k vlastnímu „fotoatlasu brouků" následují ještě kapitoly o morfologii brouků a jejich vývoji a potravě, údaje později detailně uváděné u jednotlivých druhů či skupin druhů. Velmi zajímavá je i sumarizující kapitola o „broucích v domácnostech".

Jedinou připomínku bych snad měl ke kapitole „Systém brouků" na str. 25 a 26, kde na druhé straně namísto fotografie nosatce lískového, bych radši rozvedl podřád Adephaga, zmíněný vlastně jen krátce dole na str. 30 u čeledi Carabidae. Rovněž podřády Archostemata a Myxophaga nejsou již zmíněny. To je ale jediné polemické co jsem našel, jinak je text velmi čtivý, stručný a jasný, navíc některé odborné termíny, které by mohly být čtenáři nejasné, jsou vysvětleny v terminologickém slovníčku na str. 280-282.

Skutečně s radostí jsem knihu o broucích od J. Zahradníka pečlivě přečetl, a v mnoha případech, i jako profesionální entomolog, jsem se s radostí poučil. Došel jsem také k číslům, že recenzovaný Fotografický atlas zahrnuje na 508 barevných fotografiích celkem 469 druhů brouků řazených v 62 čeledích; text u každého druhu obsahuje stručné a jasné oddíly: *Variabilita zbarvení* (u variabilních druhů), *Výskyt*, *Potrava a vývoj* (podle potřeby někdy *Rozmnožování a vývoj*, nebo jen *Vývoj* pokud potrava je shodná s charakteristikou čeledi), *Rozšíření*, a někdy ještě oddíl *Podobné druhy*, zahrnující nejbližší podobné snadno zaměnitelné druhy. Odpadá popis, protože ten je jasný z fotografie, a důsledně jsou uváděny rozměry v nadpisu za názvem každého druhu. U každého druhu jsou v nadpisu ještě uváděna čísla fotografií, takže text i s vyobrazeními je velmi přehledný.

Stoprocentně se přikláním k autorově výběru zástupců jednotlivých čeledí a druhů do atlasu, ten představuje skutečně optimální možnost determinace druhů se kterými se setkáme u nás v přírodě. V nejhorším případě, jako jsou vzájemně tvarově, barevně i velikostí velmi podobní zástupci čeledí Staphylinidae, Elateridae, Nitidulidae, Mordellidae, Bruchidae nebo Scolytidae, které bez určovacího klíče stejně nelze běžně rozlišit, dojdeme v tomto atlasu k jejich morfologicky podobným formám. Autor se tedy logicky zaměřil v knize na ty čeledi, kde jednotlivé druhy jsou značně tvarově i zbarvením odlišné, vzájemně si nepodobné, a logicky podle fotografie snadno určitelné. Že se neomezil ve výběru čeledí na rozměrově velké a sběratelsky atraktivní druhy, dokazují dvě nejpočetněji v atlasu zastoupené čeledi: rozměrově velcí tesaříci (Cerambycidae) jsou zastoupeni v atlasu 77 druhy, ale hned na druhém místě jsou rozměrově daleko menší nosatci (Curculionidae) s 64 vyobrazenými druhy. Další dvě početněji zastoupené čeledi jsou mandelinky (Chrysomelidae) se 47 druhy, a střevlíci (Carabidae) se 46 druhy. Početněji zastoupené čeledi, přes 20 vyobrazených druhů, jsou již jen čeledi vrubounovitých (Scarabaeidae) a krasci (Buprestidae). Z celkového počtu 62 uvedených čeledí brouků jich 20 je zastoupeno v atlase jen jediným druhem, a za skutečnou pochvalu autorovi patří i uvedení mnoha malých neatraktivních čeledí jako jsou Pythidae, Salpingidae, Anthicidae či Scraptiidae. Právě tato komplexnost, a nejen výběr sběratelsky atraktivních forem, řadí tuto publikaci do naučné vědecké literatury.

Málokdy má recenzent z posudku nějaké publikace, a jejího doporučení širší veřejnosti takovou radost, jako v tomto případě. Nejen výtečný výběr uvedených forem, výborná kvalita barevných fotografií brouků v jejich přirozeném prostředí, ale i celkové pojetí doprovodného textu, jeho jasnost a maximální stručnost, zahrnující všechny nezbytné údaje, které by chtěl a měl čtenář vědět. Autor knihy má nejen pedagogické schopnosti, ale je i velmi zkušený autor popularizující entomologické literatury, který zřetelně nejen studovanou skupinu brouků perfektně zná, ale kniha je psána s láskou – stačí si přečíst Předmluvu.

Fotografický atlas (náklad 1. vydání editor neuvádí) jistě vyjde brzy v dalším vydání, a jak mě informoval autor, připravuje se již i německé vydání. Nicméně, rád bych doporučil co nejrychlejší další česká vydání, o knihu bude jistě velký zájem, i mezi studenty vysokých škol přírodovědného, ekologického, ochranářského a zemědělského zaměření. V dalších vydáních by se měl editor ještě zaměřit na některé technické úpravy, např. důsledně uvádět paginaci stránek, která někde chybí: např. na dvojstraně 126 a 127 by mohly být stránky vyznačeny jen mírným seříznutím spodních fotografií. Bezesporu by knize velmi prospělo, i pro rychlou orientaci čtenáře, kdyby editor na každé dvoustraně nahoře uvedl jméno čeledi které se dané formy na daných stránkách týkají. Technicky by to opět nebyl jistě problém a publikace by velmi získala na přehlednosti.

Závěr: výborná publikace ve všech směrech, lze si jen přát kdyby podobné podrobné fotografické atlasy byly k dispozici i u dalších hmyzích řádů. Pro autora, vzhledem k jeho rozsáhlé sbírce barevných diapozitivů všech skupin hmyzu, by to jistě problém nebyl. Kdyby v podobné atlasové formě vycházely odděleně i některé další běžně „přehlížené" hmyzí řády, např. vážky, rovnokřídlí, ploštice, stejnokřídlí – samozřejmě prvotně v češtině, byl by to jistě velký přínos pro ekologickou a přírodovědnou vzdělanost naší budoucí populace.

Milan Chvála